

ИСТОРИЯ НА КНИГАТА
BOOK HISTORY

ЦЕКО МУСТАКЕРСКИ И НЕГОВИЯТ ПРИНОС ЗА ДУХОВНОТО
И ПРОСВЕТНО РАЗВИТИЕ НА БОТЕВГРАД

Тина Петрова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Цел на статията е да представи Цеко Мустакерски и неговия принос за развитието на просветното дело в Ботевград. Той е една от забележителните личности на града, дългогодишен и уважаван учител, дарител и общественик. В текста е дадена кратка биографична справка за Цеко Мустакерски, като акцентът е върху неговата дарителска дейност. Изложението е подкрепено с архивни материали, свързани с живота и делото на Цеко Мустакерски, съхранявани в Централния държавен архив и Държавен архив – София, които не са публикувани до този момент.

Ключови думи: Ботевград; учител; дарител; общественик; просветно дело; архивни материали.

Цеко Минева Мустакерски (Цеко Минева) е роден на 20 февруари 1883 г. в Орхание (Ботевград), в бедно работническо семейство. Завършва педагогическа гимназия и се посвещава на духовното развитие на своя роден град като един от най-изявените местни учители, възпитател, педагог и общественик. Той е първият главен учител на новооткритото първоначално училище в града (дн. „Васил Левски“). Инициатор е за построяването му, а също и на част от гимназията. За огромния му принос свидетелства и фактът, че е един от основателите на фонд за построяване на читалище – театър в града и е дългогодишен негов секретар. Години наред е лектор и произнася речи при тържествени церемонии. До края на живота си той остава и почетен председател на местното читалище, което е свидетелство за признателността на ботевградчани към него.

Цеко Мустакерски е приятел с професор Асен Златаров, за когото е известно, че е имал особено отношение към Ботевградския край (Vlaikov, 2000 : 114–116). Летовището в местността Зелин в близост до града се превръща във втори роден дом за него. За това определено има заслуга Цеко Минева, тъй като той е основател на летовището през 1932 г.

За тяхното приятелство и общата им дейност, свързана с духовното развитие на Ботевградския край, свидетелства спомен от Йордан Кюрпанов (роден в Орхание през 1918 г., български инженер лесовъд и краевед),

съхранено в Централния държавен архив – София, фонд 164 А – „Цеко Минев Мустакерски – неговото дело за ботевградския край и дружбата му с проф. Асен Златаров“. Спомен от Й. Кюрпанов.²

В част от него Йордан Кюрпанов разказва:

„През 1928 г. се запознава с големия учен професор Асен Златаров, с когото докрай остават големи и неразделни приятели. Обичта му към Цеко Минев подтиква проф. Златаров да се засели в летовището „Зелин“, което става негов втори роден дом. Там те често пъти са се събирали, за да беседват и да споделят впечатленията си за много въпроси, както обществени и общочовешки, така и политически. Тук, в Зелин, проф. Златаров изнася беседа за посещението си в Съветския съюз, което той е направил на свои разноски през 1935 година като представител на България за участие в Конгреса на физиолозите.

Двамата често са обикаляли из дебрите на родния ни край над Зелин и по течението на Ечемишката река“.

В спомена се споделят и думи на проф. Асен Златаров:

„Благодарение съветите на моя политически приятел и просветен деятел Цеко Минев аз си построих вила в м. Зелин, която за мен и семейството ми е особено необходима и полезна, макар и за краткотраен отдих“ – е обичал да казва проф. Златаров. Той често е заявявал, че Ботевград и Зелин са се превърнали в негов втори роден край.³

В ЦДА се съхранява слово, произнесено от Цеко Минев по повод смъртта на професора, озаглавено *Гражданинът на Ботевград*. Слово, произнесено от името на Ботевградската дружба „Зелин“ на 27 декември 1936 година на гробищата – София. В речта се казва:

„Тук са твоите ботевградчани и зелинчани, с които ти пет години дели радости и скърби и чертаеше новите пътища на новия град. ...Нали „любов с любов се купува – сърце със сърце се спечелва“!... Ние ти носим скъпи дарове: носим ти пръст от твоя любим кът, в който ти сви малко мило гнезденце за тебе... Носим ти водица от твоята чеима... Тоя Зелин, от който слънцето при своя заник, като вдигнеш тайнствено завесата от врачанския балкан Вола, ти мълчаливо съзерцаваше образа на великия твой любимец и предтеча Христо Ботев в луд стремеж за съединение на две сърца, на два духа, в царството на абсолюта през синевата на ботевградската котловина...

Сбогом, любими кмете на Зелин и на душите и сърцата на нова България!“⁴

Цеко Минев е избран и за народен представител на 18 ноември 1945 г. Като такъв произнася повече от 100 речи по села и градове. В Народното събрание произнася речи и за ролята на детската книга, както и се обявява в защита на българските работници и служители.⁵

Приносът на Цеко Минев не спира дотук, той е инициатор за построяването на редица паметници в своя роден край, на Апостола и в прохода Арабаконак. Също така е признателен на Стамен Панчев за неговия подвиг и съдейства за популяризирането на поезията му. Има редица статии в тогавашната местна преса, като едни от най-известните са „Освобождението на Орхание“ и „Стамен Панчев“, във в-к „Орханиец“, съответно от 1930 г. и 1933 г.

Във фонд № 478 на ДА-София (Средно смесено училище „Никола Й. Вапцаров“ – Ботевград) се съхранява заявление от Цеко Минев до министъра на народното просвещение от 1946 г. То е доказателство и за дарителската дейност, която Цеко Минев е извършвал с благородна и добронамерена цел⁶ (Приложение 1).

В заявлението се посочва следното:

Служебен препис.

*До господин министъра на Народното просвещение –
посмъртен фонд. София*

*Вх. № 2806
26.IX.1946 г.*

ЗАЯВЛЕНИЕ

*от Цеко Минев Мустакерски,
учител, пенсионер от гр. Ботевград*

Господин Министре,

Децата, цветята и пойните птички са най-скъпите дарове на човека и природата. Те услаждат душата, веселят сърцето и привеждат ума към приятна дейност. Без тяхното благоприятно влияние етичния, социалния човек е невъзможен.

Да ги обичаме, да им помагаме да растат и се развиват и нека явяваме, че ще бъдем стриктно възнаградени.

Отменявам волята си, изразена с заявлението ми от 16.VI.1941 година, вх. № 2222 от 19.VI с.г., нотариална заверка №....., по отношение посмъртната помощ/чл. кн. 5723 и нареждам:

ПОЛОВИНАТА (ДВАДЕСЕТ И ПЕТ ХИЛЯДИ) 25.000 лв. да се дадат на ПЪРВОНАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ В ГР. БОТЕВГРАД, а другата половина от 25.000 (ДВАДЕСЕТ И ПЕТ ХИЛЯДИ) лв. ДА СЕ ДАДЕ НА ЧИТАЛИЩЕТО „ХРИСТО БОТЕВ“ в същия град.

Сумата да образува фондове „КНИГИ ЗА ДЕЦАТА“ при двата института на името на „ЦЕКО И ПАРАСКЕВА МИНЕВИ“ и да се изразходват така:

Ежегодно и в продължение на 10 години да се купуват детски книги по за 2.000 лв., а останалите от по 5.000 (ПЕТ ХИЛЯДИО лв. на единнадесетата година да се дадат, като дар на най-даровития ученик при първоначалното училище и на най-даровития артист – дете или юноша при читалището.

След моята смърт, сумите да се превеждат съответно на училището и читалището с един препис от настоящето за изразената воля.

БОТЕВГРАД, 23.IX.1946 г. С ПОЧИТАНИЕ: Ц. Минев

В същия фонд 478 се съхранява писмо от Министерството на народното просвещение до главния учител на първоначалното училище в гр. Ботевград. Писмото е заведено под № 1127 и е от 18 май 1948 г., от „Дирекция застраховки. Посмъртен фонд“. Писмото има за цел да уведоми училището за желанието на Цеко Минев и за това, че е оставил нотариално заверено заявление, с което желае посмъртната помощ да се изплати на училището. Писмото завършва с препоръка – на основание желанието на Цеко Минев учителският съвет да се събере и да приеме дарението. Също така се съобщава, че на училището се изпраща препис от нотариално завереното заявление. Писмото е получено на 20 май 1948 г. и заведено с вх. № 234.⁷

Почитта към съгражданина си, колегата и делото на Цеко Минев изразяват учителите при Основно училище „Христо Ботев“ чрез помен за изминалите 40 дни от неговата смърт. Този документ също се съхранява в ДА-София, във фонд № 478. Това е един своеобразен призив към всички негови почитатели (както е записано в документа) да следват примера му⁸:

„...Скъпи учителю

За дълги години ще чувстваме празнотата на твоето място сред нашите редове, ала примера ти на беззаветна служба към народа, винаги ще ни вдъхновява.

Гр. Ботевград, 7 юни 1948 г.

От учителите при основното училище „Христо Ботев“, гр. Ботевград“

И до днес делото на Цеко Минев не е забравено и се споменава сред ботевградската общественост. Той е една от видните личности, за които се говори с възхищение. В действителността, в която живеем, е трудно да си представим да се случи подобен акт на благородство, но въпреки това може да се връщаме назад във времето и да следваме добрите примери. Те са за това – да се помнят!

БЕЛЕЖКИ

¹ ЦДА, ф. 164 А, оп. 1, а.е. 45, л. 1–2

² ЦДА, ф. 164 А, оп. 1, а.е. 45, л. 3–4

³ ЦДА, ф. 164 А, оп. 1, а.е. 52, л. 3–4

⁴ ЦДА, ф. 164 А, оп. 1, а.е. 52, л. 1–2

⁵ ДА-София, ф. 478, оп. 1, а.е. 64, л. 1

⁶ ДА-София, ф. 478, оп. 1, а.е. 65, л. 1

⁷ ДА-София, ф. 478, оп. 1, а.е. 66, л. 1

ЛИТЕРАТУРА

Влайкова, С. (2000). *Ботевград през годините*. Ботевград: Орханиец, 2000, 114–116.

REFERENCE

Vlaykova, S. (2000). *Botevgrad prez godinite*. Botevgrad: Orhaniets, 2000, 114–116.

TSEKO MUSTAKERSKI AND HIS CONTRIBUTION TO THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL DEVELOPMENT OF BOTEVGRAD

Abstract: *The purpose of the report is to present Tseko Mustakerski and his contribution to the development of the education in Botevgrad. He was one of the remarkable personalities, a long-standing and respected teacher, contributor and public figure. The article will provide a brief biographical reference to the individual, with emphasis on his donation activity. The exhibition will be supported by the presentation of archival materials related to his life and work, stored in the Central State Archives and Sofia State Archive, which have not been published.*

Keywords: *Botevgrad; teacher; contributor; public figure; education; archival materials.*

Assist. Prof. Tina Petrova, PhD
University of Library Studies and Information Technologies
119, Tsarigradsko shose, Blvd.
1784 Sofia, Bulgaria
E-mail: t.petrova@unibit.bg

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

СЛУЖБЕН ПРЕМИС...

ДО ГОСПОДИНА МИНИСТРА НА НАРОДНОТО
ПРОСВЕЩЕНИЕ - ПОСМЪРТЕН ФОНД.

СОФИЯ.

Обгорването с 20 лв.
гер. марки и 5 лв. от
Ф " Даревити деца и младежи".

ВХ. № 2806
26.IX.1946 г.

З А Я В Л Е Н И Е
от

ЦЕКО МИНЕВ МУСТЕКЕРСКИ, учител пенсионер
от гр. БОТЕВГРАД.

Господин Министре,

Децата, цветята и койните стички са най-скъпите дарове на човека и природата. Те услаждат душата, веселят сърцето и привеждат ума към приятна дейност. Без тяхното благоприятно влияние етичния, социалния човек е невъзможен.

Да ги обичаме, да им помогаме да растат и се развиват и нека въпреки, че те бъдем стократно възнаградени.

Отменявам велита си, изразена с заявление мое от 16.VI 1941 година, вх. № 2222 от 19.VI с.г., материална записка № ... и стипендията на смъртния пенсия/чл. кн. 5723 и нареждани:

ПОЛОВИНАТА/ ДВАДЕСЕТ И ПЕТ ХИЛЯДИ/ 25.000 лв. да се дават на ПЪРВОНАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ в гр. БОТЕВГРАД, а ДРУГАТА ПОЛОВИНА от 25.000/ДВАДЕСЕТ И ПЕТ ХИЛЯДИ/ лв. да се даде на ЧИТАЛИЩЕТО "ХРИСТО БОТЕВ" в същия град.

Сумата да образува фондове "КНИГИ ЗА ДЕЦАТА" при двата института на името на "ЦЕКО и ПЕРАСКЕВА МИНЕВИ" и да се изразходват така:

Ежегодно в продължение на 10 години да се купуват детски книги не за 2.000 лв., отстъпките от не 5.000/ПЕТ ХИЛЯДИ/ лв. на единдесетата година да се дават, като дар на най-даровития ученик при първоначалното училище и най-даровития артист-дете или юноша при читалището.

След майта смърт, сумите да се провеждат съответно на училището и читалището с един препис от настоятелите за изразената воля.

БОТЕВГРАД, 23.IX.1946 г.

С ПОЧИТАНИЕ: /и/ Ц. Минев

Подписаният КИР. М. Вуков, Ботевградски околийски съдник, удостоверявам, че стъпкия препис в настоящето заявление, еложен в мое присъствие в поверения ми съд от ЦЕКО МИНЕВ МУСТЕКЕРСКИ, жител на Ботевград, лично мен познат.
Взета такса: съд. марки 30 лв. и Ф"суд.сгр. 5 лв.
и 273 на регистра.

БОТЕВГРАД, 23.IX.1946 г.

ОКОЛИЙСКИ СЪДИЯ: /и/ не се чете

Верно с оригинала

НАЧАЛНИК ВПРО: *Е. Минева*